

Vytis Vilniuje: apie Lietuvos ambicijų svarbą ir diplomatiją

Gintaras Karosas

Lietuvos valstybė, kadaise valdžiusi milžiniškas žemes iki pat Maskvos kunigaikštystės, dabar atrodo išsikvėpusi ir neturinti jokių didesnių ambicijų. Valstybės politika apsiriboja Europos Sąjungos direktyvų vykdytojo vaidmeniu, kuris kažkiek panašus į federacinės respublikos vaidmenį Sovietų Sąjungoje. Europos Sąjunga, be jokios abejonės, yra pažangesnė organizacija ir joje turime daugiau erdvės. Tik klausimas, ar ES suteiktos galimybės yra pakankamai išnaudojamos mūsų valstybei stiprinti.

Dalyvavimas Europos Sąjungoje Lietuvai turi teigiamos įtakos pereinamuoju iš sovietinio laikotarpio periodu. Teisės aktų sutvarkymas pagal pasiteisinusius pavyzdžius ir jų suvienodinimas, bendradarbiavimas ir dalijimasis gerąja praktika, pagarbos, tolerancijos ugdymas – tai didžiulės bendražmogiškos vertybės, kurios svarbios mūsų visuomenei. Visada pravartu pasimokyti iš gerų pavyzdžių, o toliau turime eiti patys – rinktis savą Lietuvos kelią. Tačiau, deja, būdami Europos Sąjungos dalimi, mes prarandame gebėjimą išsaugoti Lietuvos valstybės tapatybę.

Kaip matome iš istorijos, Lietuvai sekėsi tada, kai ji puoselėjo dideles ambicijas, net buvo tapusi didžiausia Europos žemyno valstybe. Tikėtina, kad mūsų tautos charakteryje užprogramuotas Vytis – ant žirgo skriejantis karžygys. Tas pats Vytis, kurio simbolis mums kiekvienam svarbus ir artimas. O dabar paradoksaliai nedrįstama pastatyti Vyčio skulptūros Vilniaus Lukiškių aikštėje. Kodėl? Tikriausiai vedini kompleksų bijome būti savimi ar paprasčiausiai nenorime, negebame apmąstyti savo valstybės, ieškodami jos charakterio ženklų.

Prieš keletą metų Vilniaus miesto vadovybė nepabūgo sovietinės sistemos mylėtojų ir pašalino nuo istorinio Žaliojo tilto užkariautojų simbolius, žeidusius represinės sistemos aukas ir dorus žmones. Taip pat nušalino nuo atsakingų pareigų pokario didvyrius partizanus viešai bandžiusį niekinti asmenį. Norisi tikėti, kad sostinės valdžiai užteks ryžto ir Vyčio skulptūrai pastatyti.

Ženklai turi didelę reikšmę. Realistinės plastikos Vyčio skulptūra, manau, būtų tinkamas pasirinkimas istorinei Lukiškių aikštei.

Vytis mūsų amžinojoje sostinėje Vilniuje kviestų diskutuoti apie tolesnius Lietuvos atkūrimo darbus ir strategines kryptis. Valstybė taptų verta daugelio jos piliečių pagarbos, pasiaukojimo ir gyvenimo prasmės bei darbų jai dedikavimo. Vytis Vilniaus centre, tikiu, ne tik įamžintų Lietuvos Nepriklausomybės šimtmetį, bet ir įkvėptų mus didiems darbams.

Svarbiausios valstybės kryptys, manau, turėtų būti vidaus ir užsienio esminių problemų sprendimas galvojant apie valstybės ateitį. Pirmaeiliai tikslai – tai atskirties tarp turtingiausiųjų ir vargingiausiųjų mažinimas, visuomenės patriotizmo ugdymas pasitelkiant švietimo ir kultūros įstaigas, etninės Pietryčių Lietuvos integravimas ir gyventojų atsilietuvinimas. Esminis grįžimas prie savo lietuviškų šaknų garantuotų ateities Lietuvos tvarumą ir nedalomumą. Tam reikalinga valstybės kryptinga strategija ir ilgalaikis įdirbis, garantuojantis nekonfliktinį sprendimą ir, be abejo, piliečių teisę rinktis.

Svarbi ir būtina užsienio politikos kryptis, manau, turėtų būti lietuviškos kultūros sklaida. Siekis susigrąžinti už valstybės sienos atsidūrusias mūsų etnines žemes – dabar Lenkijai priklausančius lietuviškus Suvalkus (Palenkę). Atplėštų žemių klausimą būtina pradėti kelti draugiškai bendraujant su kaimynais lenkais. Kiekviena šalis tokią teisę turi: Japonija nuolat išsako pretenzijas Rusijai dėl Kurilų salų ar pan. Tai būtų tam tikra ambicingos Lietuvos užsienio politikos pradžia. Dabarties Vytis, kurio labai trūksta Lietuvai.

Problemų sprendimas dabar labiau nei istoriniais laikais remiasi ne ginklu, o diplomatija, t. y. taikiai derantis: turint aiškią valstybės viziją, tikslus ir savo nuomonę pagrindžiant bei argumentuojant. Diplomatijos tiktų mokytis iš kaimynų lenkų. Jų vizija yra galinga Lenkija su jos įtaka ir pretenzijomis ką nors iš gyventojų pavadinti lenku visur, kur tik lenkų kalba kada nors buvo skolinta rašybai ar tik yra nors menkiausias pretekstas. Blogai, kad Lenkijos diplomatija

dažnai peržengia etines ribas ir įgauna didžiavalstybinio šovinizmo su istoriškai ir etniškai nepagrįstomis pretenzijomis bruožų.

Nepagrįstų kaimynų pretenzijų neturėtume paisyti. Ar ne laikas tapti gerais diplomatais? Kadangi Lietuvos etninės žemės yra plačios, pirmiausia savo pagrįstų interesų erdvę derėtų perstumti už dabartinės mūsų valstybės sienos – kelti klausimą dėl Lenkijos užimtų Suvalkų žemių grąžinimo Lietuvai.

Lenkijos pretenzijas Pietryčių Lietuvoje laikas išbraukti iš politinės darbotvarkės, paaiškinant strateginiams partneriams, kad tai ne etninės Lenkijos žemės ir tikrų lenkų, o ne sulenkėjusių lietuvių, ten yra tikrai ne daugiau nei kitų vietinių tautinių bendrijų atstovų gudų ar rusų. Be to, geras valstybinės lietuvių kalbos mokėjimas atveria geresnes karjeros, daugiau apmokamo darbo galimybes ir patiems vietiniams gyventojams – valstybės pareiga jais rūpintis.

Kodėl mūsų valstybę ginanti diplomatija tokia silpna? Tikriausiai todėl, kad mokyklose pakankamai neugdomas patriotizmas, vienai svarbiausių valstybinės reikšmės temų skiriama per mažai dėmesio. Nesimokoma iš istorijos klaidų. Neturime aiškios Lietuvos vizijos ir, panašu, nežinome, ką daryti. Beje, tenka pripažinti, kad mūsų diplomatija yra padėjusi kitoms valstybėms: Gruzijai ir Ukrainai – puikūs ir altruistiški pavyzdžiai, bet jie negali niekaip kompensuoti nesirūpinimo pačia Lietuva.

Derama ir adekvati aplinkos iššūkiams diplomatija, manau, yra demarkacinių mūsų šalies interesų linijų perkėlimas už dabartinių Lietuvos sienų į mūsų etnines žemes. Būtina atitaisyti klaidas, padarytas per Varšuvos spaudimą įsileidžiant į Vilnių lenkišką universitetą ir lig šiol iš valstybės biudžeto tebeišlaikant lenkiškų mokyklų tinklą šalies pietryčiuose. Lenkija, deja, visai nepagrįstai savo interesų ribų arealą yra seniai nustūmusi ties Vilniaus Aušros vartais (!) ir Lvovo bokštais Ukrainoje. Mūsų ligšiolinis nuolaidžiavimas kaimynei panašesnis į kapituliaciją. Nelygiaverčių partnerių bendravimas: kuomet Lietuvos pusė panaši į vaiką, kuris visaip stengiasi įtikti vyresniems žmonėms iš Varšuvos, vis žada būti geras ir daryti kaip jiems norisi. Valstybinis švietimas, kalbos, asmenvardžių ar viešos rašybos reglamentavimas neturėtų būti derybų su kitomis šalimis objektu, nes tai yra išimtinai Lietuvos valstybės reikalas. Ne dėl tuščio užsispyrimo, o dėl mūsų šaliai esmingai svarbios kultūrinės tapatybės išsaugojimo.

Prieš beveik šimtmetį mūsų valstybės nepriklausomybė buvo atkurta remiantis

savitu kalbos pamatu, atskiriančiu mus nuo Lenkijos, todėl lietuvių kalbos statusas yra išskirtinai svarbus Lietuvai. Diplomatija – tai mokėjimas taikiai bendrauti ir derėtis, kai kompromisai nėra tikslas, o tik priemonė siekiant naudos savo Valstybei ir Tautai. Nepagrįsti nuolaidžiavimai Lenkijai, manau, yra nepateisinami. Neteisėti pažadai kaimynei vėl atgaivina prieš beveik šimtmetį mūsų Nepriklausomybės aktu nutrauktą pragaištingą Lietuvai kaimyninės valstybės kultūrinę sklaidą, ardo šalies vientisumą ir gilina piliečių nepasitikėjimą valstybe. Neginančių savo valstybės interesų, deja, negerbia net ir priešai. Ar ne laikas tapti lygiaverčiais lenkams mūsų kaimynės Lenkijos bičiuliais?

Kita mūsų teisėtų ambicijų erdve galėtų tapti Karaliaučius. Prisiminkime, kad jau viduramžiais Vytautas Didysis laiške ordinui rašė, kad Prūsija yra jo paveldas, protėvių žemės. Prūsai, kaip ir kiti baltai, mūsų broliai – kultūros ir kalbos labai panašios. Pokarinių susitarimų Karaliaučių perleisti Rusijai terminai baigėsi, ar ne laikas tarptautinėse organizacijose kelti klausimą apie tolesnį anklavo administravimą? Kartu sprendžiant ir opią Lietuvos, taip pat ir visos Europos, saugumo problemą – demilitarizuoti pusiasalį. Suprantama, Karaliaučiaus kitokio priklausomumo klausimo neįmanoma išspręsti šiuo metu, bet kryptingas įdirbis paprastai padeda ateityje – pasitarnautų prie Rusijos valstybės vairo atėjus nuosaikesnės politikos šalininkams.

Prūsai, kad ir būdami aukštos kultūros, buvo sunaikinti. Prūsija neturėjo Vyčio. Nenoriu, kad ir Lietuva išnyktų. Minėdami Nepriklausomybės šimtmetį galvokime, kaip Tėvynę išsaugoti kitam tūkstantmečiui. Lietuvos valstybei kaip oras būtinos teisėtos ambicijos, turime be pykčio ir keršto atstatyti „sunaikintas pilis“. Vytis Vilniuje tebus tolesnio ir brandesnio Lietuvos atgimimo šaukliu.

Straipsnio autorius yra nepartinis Vilniaus rajono savivaldybės tarybos narys, mišrios frakcijos „Kartu – už pažangą Vilniaus rajone“ seniūnas, skulptorius, Europos parko ir Liubavo muziejų įkūrėjas, Lietuvos pilių ir dvarų asociacijos prezidentas, Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos narys, Nacionalinės pažangos premijos laureatas.